

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

DRIEMASTER

Heeft het politieke liberalisme overlevingskansen?

Door tegenstanders wordt de partij die zich de belichaming van de liberale politieke filosofie voelt als conservatief en rechts afgeschilderd en als zodanig aan de kaak gesteld.

Kwestieus is of de VVD zich tot nu toe niet inderdaad teveel met het huidige produktiesysteem en de ondernemerskringen daarin heeft vereenzelvd. Een feit is dat de partij tot op heden niet al te zeer is aangeslagen bij verreweg het grootste deel van wat men de arbeidende bevolking belieft te noemen. Met name frusterend is dat in een tijd van deconfessionalisering, waarin verder zozeer de nadruk wordt gelegd op de persoonlijke vrijheid om al datgene te doen wat vroeger vanwege allerlei mores en gezagsinstellingen niet toegestaan was alsmede op het kritische bewustzijn van datzelfde individu, de liberale partij zich nauwelijks behoorlijk op het politieke toneel weet te handhaven. Weliswaar mogen er aan het recente stembusverlies van de VVD zekere economische omstandigheden ten grondslag liggen, maar niettegenstaande dat lijkt het zeer nuttig om zich intern eens goed opnieuw te gaan bezinnen over de rol van het liberalisme in de huidige maatschappij. Want de inflatie verklaart echt niet alles. Relatief komt

haar aanhang het meest voort uit de kringen van het hogere en middelbare kader. De academici schijnen volgens een enquête zelfs 15% van haar aanhang te vormen terwijl deze groep van de totale bevolking slechts ongeveer 4% uitmaakt. **Het lijkt er dus op dat de VVD vooral de partij is van de mensen die zich reeds in belangrijke mate ontplooid hebben.** Het zijn kennelijk mensen die sterk de nadruk op de individuele prestatie leggen, waaronder het zakelijke particuliere initiatief ook thuishoort (19% van de aanhang bestaat uit zelfstandigen).

De vraag is nu waarom deze groeperingen de VVD verkiezen. Is het vanwege hun instelling ten opzichte van maatschappij en produktiesysteem of is het omdat zij doorgaans tot de betere gesitueerden behoren en uit dien hoofde achter die partij gaan staan die hen tracht te vrijwaren voor al te zware financiële lasten (belastingen)? Overigens behoeft aan de kretten der tegenstanders niet al te zwaar worden getild, zolang zij niet uitleggen wat onder progressief enz. moet worden verstaan. Het enige wat deze uitdrukkingen inhoud geeft zijn de daarbij gehanteerde criteria en de wijze waarop deze worden getoetst aan de

problemen der realiteit. De ideologieën vormen een verzameling van ideeën, voortvloeiend uit enkele grondgedachten, waarbij zelden is nagegaan of deze ideeën in de dagelijkse realiteit wel met elkaar tot een consistent geheel zijn te verenigen. Daardoor zijn pure beginselprogramma's in het algemeen weinig meer waard dan het papier waaraan ze zijn toevertrouwd. Voor de ideologisch bepaalde maatschappijkritiek, die zich vooral sterk tegen de interpretatie van het politieke liberalisme richt, geldt het zelfde, gesteld tenminste dat de eerste op papier is afgedrukt.

Nodig is dat de grondgedachten worden geconfronteerd met de maatschappelijke problemen. Dit is de bedoeling van het navolgende, waarbij hier en daar zal blijken dat de ideologie alleen de weg niet kan wijzen. Er zijn een zevental maatschappelijke vraagstukken waarop op basis van de liberale uitgangspunten, vrijheid, verantwoordelijkheid, verdraagzaamheid, gelijkwaardigheid en sociale gerechtigheid, in ieder geval een duidelijk antwoord moet worden gegeven.

Dit zijn:

1. de kwestie van de machtsverdeling;
2. de edukatie van de mens in ruime zin, waaronder ook de cultuurpolitiek een belangrijke plaats inneemt;
3. de houding ten aanzien van de relatie tussen de eigen nationale staat en de wereld daarbuiten;
4. de opstelling tegenover de zedelijkheidskwesties;
5. de instelling ten aanzien van de meest gewenste inkomens en vermogensverdeling;
6. de politiek ten aanzien van het natuurlijke milieu;
7. de houding tegenover de taak van de overheid in het algemeen en tegenover planning en ruimtelijke ordening in het bijzonder.

Alvorens evenwel het liberalisme te betrekken op bovengenoemde vraagstukken (over de zedelijkheidsvraagstukken is overigens in enkele recente Driemasters een aan de moderne tijd aangepaste liberale visie gegeven) is het nuttig om na te gaan of de beginselen zelf wel consistent zijn en niet min of meer met elkaar strijdig kunnen zijn. Daartoe zullen allereerst de beginselen van gelijk(waardig)heid en maximale ontplooiing van het individu worden geanalyseerd op hun praktische beschouwing onderworpen. In een ander artikel in deze Driemaster wordt het centrale uitgangspunt, de vrijheid van het individu, aan een kritische beschouwing onderworpen. In de volgende Driemaster zal dan de na-

DRIEMASTER

23e jaargang, no. 3, augustus 1971.

Maandblad van de onafhankelijke Liberale Jongeren-Organisatie Vrijheid en Democratie (JOVD).

EINDREDACTIE: Mej. A. Gijsberts. HOOFDREDACTEUR: Drs. J. H. Lambers, Helperzoom 349, Groningen, telefoon (050) 57540. LEDEN VAN DE REDACTIE: C. van Doorn, A. Hiemstra. MEDEWERKERS: E. Hidding en J. M. Pot.

REDACTIE- en ADMINISTRATIEADRES: Van Nijenrodestraat 105, Den Haag, telefoon (070) 244787. KOPIJ JOVD-JOURNAAL: Overwinningplein 101, Groningen.

ABONNEMENTSPRIJS: Minimaal f 7.50 per jaar; voor leden gratis. ADVERTENTIEARTIKELIEN worden gaarne verstrekt door de administrateur. BETALINGEN van advertentie- en abonnementsgelden uitsluitend op giro-rekening 277760 t.n.v. Stichting „De Driemaster” te Den Haag.

ALGEMEEN SECRETARIAAT van de JOVD: Vossenakker3, Ede. ALGEMEEN PENNINGMEESTER van de JOVD: Girorekening 953500. Steenwijk 147, Assen.

druk worden gelegd op welke wijze het politieke liberalisme de beste overlevingskansen heeft.

Liberalisme en gelijkheid

Het uitgangspunt dat elk mens gelijk is aan de andere is veel te absoluut. Elk individu is uniek, op de gehele wereld is er niet een zoals hij. De kreet gelijkheid is dan ook onjuist. Een van de consequenties hiervan is dat er in de wereld altijd leiders en geleiden zijn geweest en zullen zijn. Ook op Cuba, of misschien wel juist daar. Het verschil tussen leiders en geleiden is in de communistische wereld zelfs het grootst hetgeen een van de vele paradoxen van het communisme is.

Alleen in 'n puur anarchistische samenleving bestaat geen onderscheid tussen leiders en geleiden. De anarchistische samenleving is echter in hoge mate onstabiel. Ook daar zal nl. een zekere arbeidsverdeling noodzakelijk zijn, althans wanneer het gaat om grotere gemeenschappen die min of meer autark zijn ingesteld. De hippiegemeenschappen vallen hier niet onder, omdat zij alleen kunnen bestaan dank zij de voortbrengselen van de industriële samenleving.

Met de invoering van de arbeidsverdeling wordt evenwel tevens de basis voor ongelijkheid en ongelijke behandeling van individuen gelegd. De arbeidsverdeling sec zou daarbij als de fysische faktor kunnen worden beschouwd. Sociale aspecten komen de fysieke verschillen accentueren. Kantoorpersoneel gaat met kantoorpersoneel om en produktiepersoneel met produktiepersoneel. Daarmee zijn in feite reeds twee klassen geschapen, die der white collars en die der blue collars.

De onvermijdelijke gevolgtrekking uit het voorgaande is dat in een samenleving, waarin de produktieve arbeid nog niet uitsluitend door computers

en robots kan worden verricht, (en dit laatste is in een dynamische samenleving een onmogelijkheid) **het bestaan van een aantal sociale klassen onvermijdelijk is.**

De liberaal onderkent dit en jaagt de hersenschim van een klassenloze maatschappij dan ook niet na. **Essentieel voor hem is daarentegen de maximaal mogelijke mobiliteit tussen deze sociale klassen.** In eerste instantie moet daarbij de mobiliteit naar boven (wat is boven?) worden verzekerd. Immers het grote uitgangspunt is de vrijheid tot maximale ontplooiing van het individu. Anderzijds moet er echter ook mobiliteit naar beneden kunnen bestaan. Er mogen geen voorrechten aan geboorte of milieu worden ontleend. Een slechte directeur zou door zijn personeel moeten kunnen worden afgezet, waarbij het probleem dan echter is wat een slechte directeur is. Wezenlijk is dat gestreefd wordt naar de juiste man op de juiste plaats, opdat alleen dan de ontplooiing van het individu inhoud verkrijgt.

De voorwaarde voor een maximale mobiliteit in de samenleving van en naar de diverse sociale klassen en binnen een klasse zelf is het scheppen van gelijke kansen voor iedereen.

Bij dit uitgangspunt van gelijke kansen rijzen evenwel twee belangrijke vragen:

- 1) Wat bedoelt men met gelijke kansen? De kans om ooit een stuk beter af te zijn dan de medemens?
- 2) Wordt hiermee bedoeld gelijke

kansen in gelijke omstandigheden en onder gelijke condities? De onder 1) aangegeven kansen zijn voor een groot deel reeds bij de geboorte bepaald en worden verder in hoge mate beïnvloed door het milieu waarin het individu opgroeit. Verschillen in milieu zijn met zeer veel moeite voor een deel weg te werken doch verschillen in natuurlijke aanleg niet. Maar wat voor inhoud heeft dan nog het item gelijke kansen?

Om de condities waaronder de kansen gelijk te maken eveneens gelijk te maken zouden de aanlegverschillen alsmede de verschillen vanwege het milieu, die nog zeer lang zullen blijven bestaan, op de een of andere wijze moeten worden genivelleerd.

Deze nivellering is echter feitelijk onmogelijk in een maatschappij, waarin de beloning voor produktieve diensten in principe wordt bepaald door de werking van het marktmechanisme. Hoe schaarser een produktiefaktor, b.v. het organisatietalent van een manager, des te hoger de beloning.

Compensatie van deze aanlegverschillen is alleen mogelijk wanneer: a) vastgesteld kan worden in hoeverre produktieve prestaties worden bepaald door natuurlijke aanleg en in hoeverre door inspanning. Daarbij is het nog kwestieus of de wil tot inspanning iets autonooms is of ook tot natuurlijke aanleg moet worden gerekend. Indien men het laatste zou aanhangen bestaat feitelijk, vanuit de liberale beginselen, helemaal geen rechtvaardiging voor inkomensverschillen. Doch

N.V. SCHEEPSWERVEN

voorheen

PIET HEIN

FIRMA W. SCHRAM & ZONEN

WERVEN TE BOLNES EN PAPENDRECHT

Twee dwarshellingen, elk 115

meter lang. Overdekt droogdok 116x30 meter, geschikt voor het zwaarste materiaal.

Telefoonnummers

Rotterdam 010 139275

Ridderkerk 01896 3644-3409

Papendrecht

01850 3774 8329-20466

Proficiat Hans!

Een leeftijdsbijlappend in de politieke geschiedenis.

Hans Wiegel, in 1965/66 bekwaam stuurman op de brug van het JOVD-schip, van 1967 tot 1971 het jongste bemanningslid van het parlementaire VVD-scheepje, is op 20 juli uitverkoren als kapitein op de brug van dit parlementaire schip.

Wij onderschrijven de woorden van

Joekes volledig. Hij is zonder meer de beste man, is bekwaam, bereid om te leren, heeft een goed karakter en dat hij geen heilige is weten wij heel goed, maar dat achten wij voor zijn politieke carrière een van zijn beste en onmisbare kwaliteiten.

Hans, veel sterkte in deze niet gemakkelijke taak, waarin je zeker vanuit de jongeren kritisch begeleid zult worden maar ook gesteund.

Liberalisme en de ontplooiing van het individu

Voor de ontplooiing van het individu is allereerst noodzakelijk dat de schaarste waarmee hij geconfronteerd wordt, opgelost wordt. Hiervoor is economische groei noodzakelijk. De vraag rijst echter of de economische groei moet worden voortgezet tot alle schaarste is verdwenen. De menselijke behoeften zijn schier eindeloos en als zij al niet vanzelf manifest worden dan worden zij wel opgewekt door nieuwe vindingen. **Wanneer het credo dat de ontplooiing van het individu eerst maximaal wordt wanneer hij de gelegenheid heeft al zijn behoeften te bevredigen ongelimiteerd wordt aangehangen dan onttaardt de liberale filosofie in een consumentenfilosofie.** Het dilemma hierbij is dat het individu vrijheid van consumptie moet hebben; dat is althans liberaal. Het individu kan dus kiezen tussen b.v. het maken van verre reizen voor de verbreding van zijn geestelijke horizon en de aanschaf van een dure bandrecorder voor fuiven enz.

Wanneer thans, in aansluiting op de voorgaande alinea, een verregaande inkomensnivellering zou worden nagestreefd dan zal op zeker punt waarschijnlijk de economische groei afgeremd worden doordat de wil tot inspanning verslapt. Het is echter niet vast te stellen, indien men jaarlijks de loonronden in gelijke bedragen in plaats van procentuele verhogingen zou geven, wannéer de economische groei gaat afnemen. Daartoe zouden uitgebreide studies naar de motivatie van studerende moeten plaatsvinden.

Gaat het om geldelijke beloning of om het niveau van de arbeid? Zelfs wanneer het niet alleen om de materiële beloning gaat doet zich hier een dilemma voor, waarbij het blote beginsel van de individuele ontplooiing alleen ons niet kan aangeven hoe het nu moet. **Immers, om iedereen**

zich zoveel mogelijk te kunnen doen ontplooiën is economische groei nodig.

Iedereen weet wel dat de onderwijsbegroting de grootste financiële veelvraat in onze staatshuishouding is. De economische groei is evenwel optimaal wanneer het bedrijfsleven zo efficiënt mogelijk kan functioneren.

Dit laatste is alleen mogelijk wanneer dit bedrijfsleven kan beschikken over de mensen die het nodig heeft. Met andere woorden, ons onderwijssysteem kan niet voorbij gaan aan de eisen die het bedrijfsleven stelt. Door dit laatste wordt de liberaal ten opzichte van het onderwijs in een feitelijk ambivalente positie gedrongen. Want een efficiënt producerend bedrijfsleven heeft helemaal niet per definitie behoefte aan maximaal geschoolde en ontwikkelde werknemers. Het lopende bandsysteem is hier een treffend voorbeeld van. Doch niettemin is een van de belangrijkste liberale eisen dat het individu zich qua persoonlijkheid en talenten optimaal kan ontplooiën.

Wellicht dat een definitieve stellingname in dezen pas mogelijk is wanneer we tevens onze instelling ten aanzien van de menselijke arbeid in produktieve zin hebben bepaald. De gemiddelde Nederlander werkt ca. 40 uur per week voor zijn of haar boterham en voor alles wat daarop komt. Wat is voor hem of haar nu het belangrijkste, de materiële beloning en de vrije tijd of de arbeid die men daarvoor dagelijks verricht? Tot nu toe ontbreekt een liberale conceptie over de plaats van de mens binnen zijn werkkring en de consequenties daarvan met betrekking tot het doel van de onderneming, medezeggenschap en uiteindelijk dus ook de economische groei. Het komt ons voor dat een duidelijke stellingname in dezen het voornaamste doel van de noodzakelijke nieuwe bezinning op de inhoud van het politieke liberalisme moet zijn.

j.h.l.

hiermee zou de issue van gelijke kansen tevens een leeg begrip zijn geworden. Want om welke kansen gaat het dan nog meer? In feite blijft voor het individu dan nl. alleen nog de mogelijkheid tot besparingen over, waarmee hij in een later stadium tot een hoger inkomen kan geraken dan een ander. Wordt de wil tot inspanning daarentegen als iets autonooms opgevat dan krijgt het begrip gelijke kansen aanzienlijk meer relief! Niettemin blijft het dan toch een min of meer theoretische zaak, omdat in de praktijk (nog) niet kan worden vastgesteld in hoeverre de (vroegere) verrichte inspanning een prestatie bepaalt, naast de natuurlijke aanleg. Zelfs een situatie waarin niemand qua soort arbeid en inkomen wil ruilen met een ander inkomen en ander werk, behoeft nog niet ideaal te zijn, omdat ook hier voorbijgegaan wordt aan het effect van aanleg en inspanning tezamen. Een boekhouder zou in dit systeem niet willen ruilen met een hoogleraar of manager, omdat hij de combinatie inkomen - inspanning gelijk waardeert. Hierbij wordt echter van de premisse uitgegaan dat de verhouding tussen de meer-inspanning van de manager qua opleiding etc. en zijn meer-inkomen voor iedere manager gelijk is, hetgeen natuurlijk niet het geval is.

Zodoende blijven er dus toch meer **geprivilegerden** bestaan. **Dit geldt niet alleen in een systeem gebaseerd op de markteconomie maar in elk systeem.** Doch in een markteconomie komen er de verschillen uit hoofde van bepaalde scholing en aanlegvormen bij. Deze laatste kunnen maar zeer ten dele worden wegbelast. Voor b.v. een plastisch chirurg is het tot op grote hoogte wel mogelijk. Wanneer de man zijn excessieve belastingen in zijn tarieven afwentelt zal de vraag naar zijn diensten betrekkelijk gering zijn en derhalve ook zijn inkomen. Doch in de eerste plaats kan de belasting waarschijnlijk niet alles nivelleren en bovendien kan zij geen onderscheid maken tussen een plastisch chirurg en een hartspecialist*

Het voorgaande betekent dat het **liberalisme in wezen niet op de inkomenspolitiek kan worden betrokken**, aangezien het bestaan van zekere privilege's niet kan worden geëlimineerd.

*) Bovendien bestaat de feitelijke onmogelijkheid van een volledige controle ten aanzien van het aan de belastingdienst opgegeven inkomen. Hoe wil deze b.v. nagaan hoeveel door b.v. bouwvakkers met klusjes in de vrije tijd is bijverdiend?

Het kabinet is rond

Door de uitslagen van de verkiezingen en de politieke opstelling van de verschillende partijen was het voor iedereen duidelijk, dat er slechts één mogelijkheid was om een nieuw kabinet te formeren dat gebaseerd was op een meerderheid in de Volksvertegenwoordiging. Dat het desondanks nog twee maanden moest duren voordat de heer Biesheuvel, na het informatiewerk van Prof. Steenkamp, de nieuwe regering aan Koningin en volk kon presenteren, heeft bij velen verbazing gewekt. Opmerkelijk bij deze formatie is dat vier van de vijf regeringspartijen bij de afgelopen verkiezingen verlies hebben geleden: enkelen zelfs zeer aanzienlijk. Het lag dan ook voor de hand dat het nieuwe geluid in de Nederlandse politiek (DS '70) bij de onderhandelingen zou dicteren wat in het akkoord, dat als basis zou dienen voor het beleid van het nieuwe Kabinet, de hoofdpunten zouden zijn. Zij ondervond hierbij steun van de

VVD, die veel van de in haar eigen Urgentieprogramma vastgelegde wensen terug vond in de standpunten van DS '70. Het angstvallig pogen van de confessionele partijen in deze situatie toch nog zoveel mogelijk van de in haar verkiezingsprogramma's geuite wensen te realiseren veroorzaakte een langdurige procedure. De uitdrukkelijke wens en de noodzaak om met elkaar te gaan regeren hebben de confessionele partijen uiteindelijk doen zwichten, nadat zij de beide andere partners ertoe hadden gebracht zich over de belangrijke vraagstukken als de terugdringing van de overbesteding, de herwaarding van de overheidsuitgaven en de financiering van de overheidsuitgaven in algemeenheden uit te laten, zodat er een behoorlijke dosis vrijblijvendheid in het regeerakkoord zou komen. Wij weten dus nog steeds niet waar we in de komende vier jaar precies aan toe zijn en welke maatregelen de regering op deze zwaarwegende punten nu wel en welke zij niet zal nemen. Op zichzelf kan deze vrijblijvendheid gunstig zijn, omdat beslissingen over

de besteding van gemeenschapsgelden nu eenmaal niet roekeloos kunnen worden genomen, zonder dat een uitvoerige bestudering van de wijze waarop thans de overheidsuitgaven worden gerealiseerd heeft plaatsgehad. Aan de andere kant moet echter gezegd worden dat de kiezer er recht op heeft zo volledig mogelijk geïnformeerd te worden over wat de nieuwe regering in petto heeft. Een voor met name liberaal denkende mensen belangrijke kwestie is de regeling van de abortus provocatus, die in het akkoord van Prof. Steenkamp uiterst onbevredigend is geregeld. Het moet voor liberalen een doorn in het oog zijn dat anderen — lees een erkend multi-disciplinair team van wisselende samenstelling — zullen moeten gaan beslissen over een kwestie die à priori uitsluitend tussen de behandelend arts en de betrokkene zou moeten worden geregeld. Het offer dat de VVD hiermee heeft moeten brengen is in mijn ogen erg groot geweest.

DOMIEN VAN WEES

Aan vrijheid gebonden of de vrijheid aan banden

Omdat het liberalisme ons onderwerp is en het woord liberalisme afgeleid is van het latijnse woord *libertas*, is in de betiteling van dit artikel het woord "vrijheid" gebruikt (de vertaling van het woord *libertas*).

Het begrip "aan vrijheid gebonden"

- 1e. "Aan vrijheid gebonden" betekent, een afspraak met je vrijheid hebben, sterker nog met het "je vrijheid zijn"*) hebben, waar je je aan bindt. Zoiets als je tegen iemand zegt: "denk er om, daar hou ik je aan".
- 2e. "Aan vrijheid gebonden" betekent als zijnde het "je vrijheid zijn" *): de menselijke situatie *is* zijn vrijheid die hij heeft. Je zou die situatie dan in deze omschrijving nog beter "in vrijheid

gebonden" kunnen noemen. De mens is vrij zich in vrijheid in verbinding te stellen met mogelijkheden voor hem, waaruit hij *zijn* keuze doet, welke keuze *zijn* vrijheid bepaalt, dus bindt.

- 3e. "Aan vrijheid gebonden" betekent tenslotte dat — om het in chemische taal eens uit te drukken — het atoom vrijheid een verbinding aangaat met een ander of andere atomen wat — om nu weer in de taal van het artikel terug te komen — betekent dat de mens niet alleen "zijn vrijheid is", maar dat er ook andere elementen in zijn "zijn" als wel in zijn situatie aan de orde zijn die zijn vrijheid aan banden leggen (zie tweede lid titel!). Het libe-

ralisme legt op het "aan vrijheid gebonden" en op het "in vrijheid gebonden" als de menselijke situatie echter de nadruk omdat zij *dit* bij de mens aantreft als de sleutel van zijn menselijkheid, waarmee hij zich geestelijk en materieel kan ontplooiën, wat het liberalisme zich dan ook als doel stelt *dit* te bevorderen (zie beginselverklaring J.O.V.D. onder 1, doel en beginselen).

Wanneer nu het tweede lid van de titel van het artikel luidt: "de vrijheid aan banden" dan kan dat betekenen dat er alleen vrijheid in gebondenheid bestaat, maar ook kan hiermee de tegenpool van vrijheid gesuggereerd

Strijdt voor Vrijheid en Democratie voor iedereen, behalve voor Houtverniers.

Bestrijdt deze door uw hout onder hoge druk te laten impregneren bij:

v. d. SIJDE's HOUTBEREIDING N.V.

SPUI 40 — STRIJEN — TELEFOON 01854 - 280

**Isolatie- en
Plaatwerkbedrijf
ROTAMISOL**

Uitvoerders van warmte-,
koude- en geluidsisolatie
Kantoor: Verschoorstraat 69-71,
Rotterdam, tel. 010 - 273954
Couperusstraat 48, Ridderkerk,
tel. 01804 - 5503

zijn, dus onvrijheid.

In de uiteenzetting over de inhoud van het eerste lid van de titel van het artikel, blijkt dat "aan vrijheid gebonden" óók betekent dat — juist omdat je aan vrijheid gebonden bent verstaan in de 1e en 2e interpretatie van dit begrip — je mogelijkheden in je gezichtsveld kunt brengen waaruit je je vrije keuze doet, waar je je vrijheid aan verbindt. Deze menselijke vrijheid is vrijheid *in* gebondenheid. (N.B. In de derde interpretatie van het eerste lid, wordt het tweede lid als beteknend vrijheid in gebondenheid, ingepast.) Daarmee blijft er voor het tweede lid van de titel een eenduidig uiteen te zetten inhoud over, een uiteenzetting over de tegenpool van de vrijheid, de onvrijheid.

De vrijheid aan banden, onvrijheid

Beweerd wordt — in andere levenshoudingen dan het liberalisme — dat de mens helemaal niet zo vrij is. Er wordt in die andere levenshoudingen vooréérst op gewezen dat de menselijke situatie gekenmerkt is door omstandigheden waar hij zelf niets aan kan doen, maar die wel zijn handel en wandel bepalen.

De liberaal weet dit óók en moet dit als een keiharde realiteit onder ogen zien. Wanneer het liberalisme een realisme is gebeurt dat ook. Maar nu is het verschil tussen liberalisme en andere levenshoudingen dat laatstgenoemden de mens in zijn situationele raamwerk laten hangen, terwijl het liberalisme ziet dat deze onvrijheid van de gehangen, geworpen of geplaatste mens juist verwijst naar zijn potentiële vrijheid. Precies omdat de mens "zijn vrijheid is"*) valt zijn onvrijheid zo op. Het een kan het ander niet uitsluiten, want praten wij als dat wel kan nog wel over de mens! Conclusie: "De mens in zijn vrijheid" betekent: 1e. De vrijheid die beleefd wordt is mensenwerk en betekent: 2e. De vrijheid wordt persoonlijk beleefd m.a.w. ieder mens is zijn vrijheid.

De vrijheid is dus geen absolute maar een potentiële waarheid en daarom voor hen die van dit laatste doordrongen zijn een ideologische waarheid die niettemin een absolute dogmatische fundatie vindt in het feit, dat de menselijke vrijheid gebruik makend van hetgeen de mens ter hand is gesteld, n.l. zijn situatie, de sleutel is tot zijn evolutie en zo zijn ontwikkeling bepaald heeft.

Nu is niet bedoeld dat het zijn van vrijheid als een éérste ideologische waarheid alleen exclusief in de ideologie van het liberalisme voorkomt. Daarvoor is het fenomeen vrijheid veel te opvallend. Het bewijs dat de vrijheid opvallend des mensen is wordt al geleverd wanneer we de

geschiedenis van de wijsbegeerte — en dat is de geschiedenis van het denken van de mens over zichzelf in relatie tot de wereld — er op na slaan. Dan zien we dat bijvoorbeeld de middeleeuwse scholastiek, waaraan de naam van Thomas van Aquino verbonden is, al onderkent dat de mens een zinnssuperioriteit bezit tegenover de kosmos. De mens treedt tegenover de kosmos op als een zelf zijn, als subject met *zijn* autonomie. Auto-noom en subject zijn betekent "vrij zijn". Met zijn verstand brengt de mens licht in de duisternis van de dingen, die dat immers zelf niet kunnen doen, omdat hun zijn niet verder strekt dan een wetmatig "noodzaak zijn".

Dit voorbeeld uit de christelijke wijsbegeerte zij hier aangehaald om duidelijk te maken, dat in de eerste zin onder het hoofd "de vrijheid aan banden, onvrijheid", met "andere levenshoudingen dan het liberalisme", niet bedoeld hoeft te worden, dat er bv. een christelijke levenshouding met een gemis aan besef van de menselijke vrijheid zou bestaan tegenover een liberale levenshouding die dat gemis niet zou kennen. In de praktijk blijken er christelijke denkers te zijn die het fenomeen vrijheid opvalt en het in hun geschriften verwerken. In de praktijk blijken er liberalen te zijn die niet denken en alleen te vrij handelen, zodat het fenomeen vrijheid hen niet opvalt als waarde waardoor de mens mens kan zijn, en opvalt als iets van zijn wel en wee, maar als zoiets als een vlag, wapperend in een absoluut vrije en eenrichtige wind. De term liberalisme is in deze laatste zienswijze misleidend evenals het uit het christelijke voorbeeld blijkt dat het misleidend is te spreken van de christelijke levenshouding die inhoudt dat de mens niet vrij is om zijn eigen situatie vorm te geven, maar alleen situatie is door omstandigheden waar hij zelf niets aan kan doen maar die hem wel bepalen.

De nadruk op de vrijheid door het liberalisme en op de onvrijheid door het christendom, zoals deze levenshoudingen vaak worden geïnterpreteerd is echter te begrijpen vanuit een sociaal historische bepaaldheid van de begrippen liberalisme en christendom. Want in het verleden is er strijd geweest tussen macht, gelegen bij koningen, kerken en edelen — christelijke gezagsdragers in een christelijke beschaving — en onmacht gelegen bij de zich tot mondigheid ontwikkelende burgerij. Het begrip vrijheid betekende voor de burgerij economische vrijheid. Gelijkheid betekende het afschaffen van voorrechten alleen voor de adel en eigenlijk begon het afschaf-

Wat weet U van

kiesrecht, medezeggenschap, politieke partijen, inkomens- en bezitsverdeling.....

Cursus

BURGERSCHAPSKUNDE

**40 schriftelijke lessen
voor f 25.—.**

het raadslidmaatschap,
begroting, ruimtelijke ordening
gewestvorming.....

Cursus

DE GEMEENTERAAD

**23 schriftelijke lessen
voor f 20.—.**

invloed van de burger, parlement, gemeente, economisch beleid, recht, dienstplicht.....

Cursus voor jongeren

POLITIEK BEKEKEN

12 schriftelijke lessen plus documentatiemappen voor f 9.50

(in samenwerking met de Ned. Politieke Jongeren Contact Raad).

Vraag nog heden een gratis prospectus onder vermelding van de naam van de cursus(en) en de letters DM bij:

Stichting
Burgerschapskunde
POSTBUS 349 - LEIDEN

fen van die voorrechten met het verlenen van privileges door die adel aan de burgerij.

Telkens zien we in de geschiedenis onmacht de macht bestormen, onvrijen in opstand komen en het begrip vrijheid een concrete inhoud geven, door om bevrijding te roepen en zich te bevrijden. Bevrijd zijn is de concrete consequentie en gestalte van de potentiële vrijheid die de mens is. Dit artikel had het eerst over het "vrij kunnen zijn" = de potentiële vrijheid die de mens is en nu volgt daaruit dat in sociaal-historisch perspectief "het vrij willen zijn" vaak neerkomt op bevrijd moeten worden en zich bevrijden, omdat in de praktijk blijkt dat de theorie over "de mens is zijn vrijheid" — waarmee dit artikel opende — een theoretische blijft wanneer de situatie van de mens economische onvrijheid betekent, waarvan veel weggenomen is maar waar weer nieuwe elementen aan zijn toegevoegd. Zie de probleemstellingen in het artikel van Jan Lambers.

Nu zij gesignaleerd door onze aandachtige lezer, dat het steeds gaat over de potentiële vrijheid die de mens is versus zijn situatie die hem belemmert vrij te willen zijn, terwijl niet de vraag aan de orde is of de mens niet *zelf* ook nog iets anders is dan potentiële vrijheid. Lees nog eens de derde interpretatie van het eerste lid van de titel. Daar staat dat elementen buiten de mens, zijn situatie bepalen zonder dat hij daar zelf iets aan kan doen, maar óók staat daar dat er in "het zijn" zélf onvrijheid is.

Die is er in de vorm van gebonden zijn aan moeheid, traagheid, ontoereikend verstand, te weinig fantasie, gebrek aan energie, blinde drijfveren, om maar eens een greep te doen. Deze gebondenheid bindt de mens aan zijn situatie, want hij schiet te kort om haar te veranderen en dan is de situatie niet meer te veranderen. De status quo van een menselijke situatie is te wijten aan het menselijk te kort terwijl het — zoals we eerder zagen — óók voorkomt dat de situatie de potentiële vrijheid bedreigt en wat er dan gebeurt, dat gebeurt in de praktijk het meest, nl. het volgende.

Vrijheid in een handzame pragmatische visie

We zien in de praktijk dat de mens met zijn potentiële vrijheid ook de potentie heeft zich aan te passen aan de omstandigheden die zijn situatie buiten zijn vrijheid om beslissen. In hoeverre *dit* en op welke manier *dit* vrijheid is hangt af van de inhoud van de situatie en van de rol die de mens als vrijheid — wanneer hij de situatie

eenmaal accepteert — ontwikkelt. Wanneer de mens dan opnieuw het gevoel krijgt onvrij te zijn kan een volgende aanpassing plaatsgrijpen of een losrukken uit de situatie. Het laatste is *nu* acceptabel voor anderen omdat dat geschiedt vanuit een voor anderen *nu* zichtbare reeds gebondenheid aan een *nu* te kritiseren situatie, waarin ze hun medemens *nu* zien lijden.

Meningen en conclusies

In het concrete vlak van de wederzijdse betrokkenheid tussen vrijheid en onvrijheid speelt de ideologie van het liberalisme een rol voor zover zij de ideologische fundatie vermag te zijn van een pragmatische aanpak van concrete problemen. Met deze formulering zij bedoeld dat er ideologie kan zijn, maar dat een pragmatische aanpak gewenst is, waarin niet alleen liberalen, maar ook confessionelen en socialisten die de potentiële vrijheid van de mens als waarheid en daarom als een eerste ideologische waarheid herkennen een rol kunnen spelen.

Wanneer wij deze mensen nu liberalen noemen, d.w.z. nu met zojuist gestelde formuleringen het woord liberaal zijn betekenis gevend, dan blijkt er een tragische "diaspora der duidelijkheid" in politiek Nederland, die voor niet deskundigen nogal onduidelijk is. Want deze liberalen bevinden zich in (politieke) organisaties die er te hoog gegrepen ideologische principes op na houden zoals liberalisme, evangelische bewogenheid, radicaal socialisme. De woordvoerders van deze ideologieën zullen het eerste theoretische gedeelte van dit artikel toejuichen of bestrijden, maar met de handzame pragmatische visie weten ze geen van allen raad, wanneer dat zou betekenen dat hun ideologische principes wat minder trefzeker zouden worden. Zij laten die twee fenomenen naast elkaar bestaan en de christelijken onder hen verkondigen voorts in de praktijk, dat God en geloof principieel een politieke keuze insluiten. Zij vinden mensen tegenover zich die zeggen dat dat niet persé moet omdat God en geloof niet persé moet, in ieder geval niet op de wijze van hen die dit zo scherp zien zitten. Deze christelijken vinden mensen tegenover zich die dit hoogmoedig vinden en die wijzen op het feit dat hun opposenten net zo vaardig met de structuren spelen die de mensenmaatschappij beheersen en dit steeds weer met hun ideologische achtergrond met kunst en vliegwerk verdedigen in plaats van zich nederig te beperken tot een consequent structuralistisch denken, wat veel ongezone emoties zou wegnemen, vooral

bij hun ondeskundige achterban. Voor de januskoppen (zie standbeeld Harlingen) zij dit woord van de Franse filosoof Michel Foucault gereserveerd: "Wat ons ten diepste doordringt, wat ons in tijd en ruimte samenhoudt, is het systeem. Dit is de totaliteit van betrekkingen die onafhankelijk van hun inhoud bestaan en veranderen. Dat wat wij *zin* noemen is vermoedelijk niets anders dan een soort oppervlaktewerking, een spiegeling, een beetje schuim."

12-7-'71.

KO VAN DOORN

*) Het "je vrijheid zijn" betekent: de vrijheid is in zo'n hoge mate een kenmerk van de mens dat om de menselijke situatie te kenmerken je niet uitkomt met de definitie: de mens heeft vrijheid, maar de mens *is* zijn vrijheid. Vrijheid is niet iets wat toegevoegd is aan de mens, maar is zijn wezen.

★ ★ ★ ★

Nog steeds verkeert de DRIEMASTER in financiële levensnood.

Om deze redenen waten wij genoodzaakt het juni nummer niet te doen uitgeven.

Om het verschijnen van de DRIEMASTER in de toekomst te kunnen garanderen hebben wij beslist een financiële garantie nodig. Vele nieuwe abonnee's hebben zich gemeld, maar nog niet genoeg.

Wij danken alle abonnee's die hun abonnementsgeld reeds hebben overgemaakt en verzoeken een ieder die dit nog niet gedaan heeft het verschuldigde bedrag f 7.50, ten spoedigste over te maken op girorekening 27 77 60, t.n.v. Stichting „Driemaster“, Den Haag.

De taak van de staat en het liberalisme

Vrij algemene instemming heeft de gedachte dat de staat een belangrijk aantal taken te vervullen heeft. Op het gebied van het onderwijs (schoolstrijd), de vrouwenemancipatie (stemrecht, echtscheiding, abortus, etc.) en op het gebied der sociale voorzieningen, defensie, justitie, etc., heeft zelfs de meest ouderwetse liberaal overheidsingrijpen aanvaard. Anderzijds zal de meest verstokte communist al gauw moeten erkennen dat een al te gecentraliseerde staatsalmacht weinig effectief en hanteerbaar is. Het probleem van de staatsinvloed is dus relatief.

De uitdaging zit in een functionele begrenzing van de staatstaken zoals die in onze moderne tijd plaats zullen moeten vinden. Dit kan op prettige wijze benaderd worden aan de hand van een aantal belangrijke toekomstproblemen. Zo onderscheidt Jean Fourastié in zijn boek "40.000 uren, de mens in het perspectief van een verkorte arbeidstijd", drie grote toekomstproblemen: 1. het onderwijs, 2. de stedenbouw, 3. de inkomensverdeling in een snel veranderende maatschappij (als gevolg van o.a. economische structuurveranderingen en computerisering). Met name deze problemen zullen een snel groeiend beslag leggen op een steeds groter deel van het nationale inkomen.

Reeds nu is het zo, dat de totaliteit van de *collectieve* uitgaven (en dat zijn uitgaven voor ons allemaal, en niet voor de staat) sneller stijgt dan het totaal aan uitgaven. Het collectieve aandeel — inclusief de sociale voorzieningen — bedraagt in diverse Westeuropese landen reeds circa 50% van het nationale inkomen. Kan deze collectieve groei ongebreidelde doorgaan? Stel dat in een bepaalde periode de nationale productie met 5% toeneemt en dat de collectieve uitgaven inclusief sociale voorzieningen in diezelfde periode met 10% toeneemt. Dit impliceert dat de (vrije) *particuliere* uitgaven in die periode dan geen verhoging kunnen ondergaan. Het is hoogst dubieus of zo iets — zelfs bij benadering — haalbaar is. De totale behoeften, die deels kunstmatig opgevoerd worden (bijv. door reclame) gaan de ruimte uit de produktietoename verre te boven. Het grootste toekomstprobleem wordt nu volgens Fourastié hoe men *een rijke bevolking op rantsoen kan stellen*.

Daarbij komt dat we onze wensen financieren uit onze economische groei, en dat we de opbrengsten daarvan moeten verminderen met de

kosten voor de bestrijding van de milieuvuiling. Alles kan niet tegelijk, en een liberale groepering met verantwoordelijkheidsgevoel moet haar leden en aanhang dus "opvoeden" tot het stellen van *prioriteiten* uit een groot aantal zeer belangrijke zaken. Een grotere private besteding moet daarbij ongetwijfeld een lagere prioriteit krijgen. Maar van groot belang is wel, dat we onze toekomst in haar samenhang beschouwen en op grond daarvan reeds nu bepaalde onprettige beslissingen nemen, zoals bijv. beter openbaar vervoer ten koste van privé-vervoer, en hogere collegegelden zodat meer gelden beschikbaar komen voor bijv. de werkende jongeren. Het gaat erom, dat — zoals het in een *echte democratie* behoort — de partijleden en kiezers beslissen over een nauwelijks te overzien aantal alternatieven. Voor elk dezer alternatieven is op zich waarschijnlijk wel een meerderheid te vinden, maar dan moeten we ook opdraaien voor de financiële consequenties van al deze wensen.

Voor diegenen, die zich *aangetrokken* voelen tot de op zich nogal vrijblijvende principes, zoals vrijheid, verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid, en sociale gerechtigheid, kan een korte uitwijding over de door Fourastié aangeduide problemen interessant zijn.

In het *onderwijs* hebben grote groepen van de bevolking niet die optimale ontplooiingskansen die zich vrij voelende mensen nodig hebben. De grote massa der werkende jongeren wordt wat bijgespijkerd met een primitieve aanzet tot vormingswerk. Ons onderwijs is in het geheel niet gericht op flexibiliteit; toch is dat nodig want we zullen in de nabije toekomst diverse malen in ons leven moeten worden om- en bijgeschoold. Welke creativiteit leert het onderwijs of het ouderlijk milieu ons eigenlijk aan; en welke cultuurbeleving?

Een toenemend aandeel der bevolking — overal ter wereld — concentreert zich in *steden* of op het verstedelijkte platteland. In feite teren de stadsbewoners in op investeringen van onze voorouders (wegenpatronen, spoorwegen, openbare gebouwen, etc.).

We moeten kwaliteitssteden bouwen, maar noch bij de mutaties in stadscentra en aanliggende oude wijken, noch bij de stadsuitbreidingen zijn wij daarmee bewust bezig. In feite tonen alleen beroepsmatig geïnteresseerden en enkele fanatici zich bezorgd over de stedenbouwkundige toe-

komstconcepties. Toch wordt door huidige beslissingen de keuzevrijheid van toekomstige generaties afgesneden.

Het derde grote probleem is de *inkomensverdeling* in een vertechocratiseerde, vercomputeriseerde maatschappij. Bijv. de schaalvergroting walst lustig over kleine boeren en middenstanders heen, en niemand trekt zich daadwerkelijk hun lot aan. (Ook de VVD heeft op dit punt op trieste wijze gefaald). De inkomensproblemen zullen echter nog veel groter worden. Een regionaal structuurbeleid zal niet kunnen voorkomen, dat velen — door oorzaken buiten hun schuld — werkloos zullen worden. De doorwerking van de computer zal een groot aantal beroepen overbodig maken, en er zullen talrijke nieuwe beroepen gecreëerd worden. (Er is nu al een ontzettend te kort aan programmeurs). Voorts zal in de komende decennia het aantal bejaarden in onze samenleving sterk toenemen.

Wanneer de maatschappij zich niet tijdig op al deze problemen instelt, zullen we in de toekomst achter de feiten aanhollen, en slechts tegen hoge kosten en met veel menselijk leed, gelegheidsoplossingen moeten forceren. Maar vrije verantwoordelijke mensen hollen toch niet achter de feiten aan? Wanneer we nu al nauwelijks in staat zijn de AOW-uitkeringen op te trekken tot het minimum loon, waar blijven we dan in een dergelijke dynamische situatie met een *gegarandeerd minimum inkomen*? Immers, liberalen accepteren niet, dat mensen buiten hun schuld de dupe worden van situaties die zij — als individu — moeilijk kunnen beïnvloeden!

In ons dichtbevolkte land met haar snelgroeiende bevolking kunnen onze grote problemen naar mijn stellige overtuiging slechts opgelost worden met een krachtige participatie en financiering van overheidswege. Een essentiële taak voor het liberalisme ligt in de *vormgeving van de geschetste processen*. De individuen moeten zoveel mogelijk bij het optimale keuzeprocessen worden betrokken, waarvoor een verdergaande democratisering en bestuurlijke decentralisatie onvermijdelijk en — vanuit de liberale filosofie bezien — is gewenst. Wanneer er niet langs democratische weg prioriteiten gesteld worden, wordt de moderne Westeuropese "over-ruled" door bureaucratie en technocratie. Dan walsen de door ons zelf opgewekte deels gewenste, deels ongewenste processen, keihard over ons heen. Zelfs het in de huidige tijd — in de context van consumptievrijheid — zo geliefde netto- en brutorekenen, kan dan nog nauwelijks een vreugde-

volle, zinvolle bezigheid zijn. Het onderscheid tussen liberalisme, socialisme, confessionalisme e.d. vervaagt dan nog meer dan nu, en er rest nog slechts de bestrijding van "plotseling" acuut geworden bedreigingen.

JAN WEGGEMANS

ELKE LIBERAAL LEEST

d'OPREGTE LIBERAEL

Red. Palembangstraat 1 bis A — Utrecht

De toekomst van de VVD en liberalisme

Bij de laatste landelijke verkiezingen verscheen de V.V.D. met een verkiezingsprogramma getiteld "Liberalen op nieuwe wegen". Een aantal grote problemen worden op pag. 1 opgesomd, zoals: „de mens, die er geen gat meer in ziet, de veranderende maatschappij niet begrijpt en vereenzaamt” en "een democratie, die nog niet werkt zoals wij zouden wensen". Gesteld wordt dat de V.V.D. in haar programma een antwoord wil geven op deze grote problemen. We nemen aan dat hiermede ook bedoeld wordt het aangeven van een oplossing (niet elk antwoord houdt nl. een oplossing in!). De vraag is echter of de door de V.V.D. gegeven antwoorden wel als adequate antwoorden beschouwd kunnen worden. Zijn het niet eerder aanduidingen die alleen door een beperkt groepje kiezers (en leden) als toepasselijk gezien worden?

Wie de verkiezingsuitslagen van de V.V.D. sinds 1963 bekijkt, ziet dat deze partij steeds zo om en nabij 10% van het kiezersaantal verkrijgt (in 1963: 10,3%; 1967: 10,7% en in 1971: 10,6%). Veel vooruitgang zit er dus niet in. Afgezien van de groep wisselende kiezers, die in elke partij-aanhang optreedt, heeft de V.V.D. een min of meer vaste en beperkte aanhang. Het verschijnen van een D '66 in de politieke wereld van Nederland toont aan dat de V.V.D. niet in staat is geweest de maatschappelijke en politieke onvrede en onzekerheid op te vangen. *Had de V.V.D. een wezenlijk antwoord weten te geven op de zich in onze maatschappij plaats vindende ontwikkelingen dan was een D '66 niet nodig geweest!* De antwoorden die de V.V.D. geeft, spreken kennelijk de meeste mensen niet aan.

De grote fout van de V.V.D. is dat ze in het dogmatisme van de vrijheid vervalst. Op pag. 1 van het verkiezingsprogramma staat o.a.: "Uitgangspunt (van de V.V.D., D. J.) zal blijven het liberalisme, dat de vrijheid van de mens centraal stelt".

Het is een ieder wel bekend dat de V.V.D. steeds hamert op deze vrijheid

en op de rechten van het individu. Begaat de V.V.D. in haar politieke UITWERKING evenwel niet een essentiële fout? Wie de politiek van de V.V.D. bekijkt, krijgt sterk de indruk dat het liberalisme door haar verward wordt met een dogmatisch aandoend beroep op een particularistisch vrijheidsidee. In Liberaal Reveil van juli 1969 gaven we een analyse van de V.V.D. en bespraken we o.a. de toen verschenen rapporten van het Liberaal Beraad. We stelden in dat artikel dat in deze rapporten wat al te eenzijdig de nadruk werd gelegd op de vrijheid en individuele verantwoordelijkheid van de mens. Ons verder zelf citerend: "Zonder de grote waarde daarvan (van de vrijheid, D. J.) te willen ontkennen, kan men ook stellen dat die vrijheid pas waarde verkrijgt vanuit de verantwoordelijkheid die men voor andere(n) heeft." En verder: "Men ziet de vrijheid nog te veel als iets strikt individueels, als iets wat alleen individueel bepaald is en daarom angstvallig beschermd moet worden tegen aantastingen voortkomend uit de gemeenschap, de maatschappij. Op bepaalde momenten moet dit zeker gebeuren. Heel vaak misschien, doch dat doet niets af aan het fundamentele aspect dat die *vrijheid van het individu juist alleen ontstaat, en gewaarborgd kan worden, door en in die gemeenschap. De individuele mens verkrijgt pas zijn mens-zijn en dus ook zijn wezenlijke vrijheid vanuit het samen zijn met de anderen.*

Typisch is dat het Liberaal Beraad die vrijheid alleen als iets zuiver persoonlijk stelt en het maatschappelijke beter gezegd het sociale aspect, steeds uit het oog verliest'.

Tot zover dit lange citaat uit eigen bron.

De fundamentele fout van de V.V.D. is dat ze de vrijheid als iets absoluuts ziet, het te autonoom benadert en het niet plaatst in relatie met het sociale aspect van het mens-zijn.

Ter voorkoming van misverstanden: ja zeker, verbaal stelt de V.V.D. hier en daar deze relatie wel, doch het vormt

geen wezenlijk uitgangspunt in haar politiek beleid.

Hoe valt deze eenzijdige, en dus onjuiste, nadruk op die individuele vrijheid te verklaren? Ondanks de aanduiding van volkspartij is de V.V.D. duidelijk een milieubepaalde en -gebonden partij.

In De Driemaster van 1 december 1970 stond een interview van de redactie met de voorzitter van de V.V.D., mevrouw G. V. van Someren-Downer. Een van de vragen van de interviewers luidde: "De V.V.D. heet een rijkelui's partij te zijn". Het verslag vermeldde dat mevrouw Van Someren-Downer dit een kreet noemde en stelde dat de getallen van het bureau voor de statistiek op 2 promille wezen inzake de rijkelui's aanhang. Deze bewering, dat de V.V.D. vooral haar kiezers trekt uit de beter-gesitueerden, wordt meestal ook ontkend door andere bestuurders van de V.V.D.

Nu kan men zich afvragen wat men precies verstaat onder rijkelui, welvarenden, etc. Om dit vraagstuk afdoende te beantwoorden, is het beste statistische gegevens te bekijken. Daarom de volgende tabellen.

In november 1964 werd door de Nederlandse Stichting voor Statistiek een landelijke enquête gehouden onder een representatieve groep van 1282 respondenten. De groep werd in een viertal welstandsklassen ingedeeld: A (gegoede middenstand, welgestelden), B (kleine middenstand), C (overige volksklasse) en D (armste volksklasse). Wat leert ons nu deze enquête?

Voor je ergens over kunt oordelen moet je toch zelf hebben kennis genomen of hebben deelgenomen.

Zou het nieuwe ambt van Vonhoff uitwerking hebben op zijn lichaamsomvang?

Met die modeontwerpers van tegenwoordig is toch geen textielarbeider meer gegarandeerd van zijn werk.

PARTIJEN	WELSTANDSKLASSEN in %				TOTAAL
	A	B	C	D	
K.V.P.	7	37	47	7	100
P.v.d.A.	1	24	65	11	100
V.V.D.	29	53	16	1	100
A.R.P.	7	46	38	8	100
C.H.U.	10	38	42	9	100
Andere partijkeuze	6	34	42	18	100
weet niet/geen antw.	8	33	49	10	100
Totaal	8	35	49	9	100

Deze tabel laat ons al zeer duidelijk zien, dat wat men ook mag verstaan onder rijkelui, de meer welgestelden in veel sterkere mate op de V.V.D. stemmen dan op welke andere partij ook.

Overigens zijn de grenzen hier nog

	minder dan f 6.000	6.000- 12.000	12.000- 18.000	meer dan 18.000	geen mening geen antw.	Totaal %
K.V.P.	16	51	13	7	13	100
P.v.d.A.	19	59	12	4	6	100
V.V.D.	10	29	19	28	14	100
A.R.P.	15	50	15	10	10	100
CH..U.	20	47	13	8	12	100
B.P.	21	55	7	5	12	100
P.S.P.	15	58	16	8	3	100
D '66	9	50	18	12	11	100
overige	19	49	11	5	16	100
Totaal	16	50	14	9	11	100

Ook hier springt de V.V.D. er weer duidelijk uit!

Samen met D '66 (!) heeft de V.V.D. het minst aantal kiezers uit de laagste inkomensgroep, terwijl ze wat de groep met het hoogste inkomen betreft er mijnenver bovenuit springt. Deze beide tabellen — gesteund door ander statistisch materiaal — laten ons zonneklaar zien dat de V.V.D. *relatief weinig kiezers trekt uit de groepen met de lagere inkomsten en relatief veel kiezers uit de groepen die meer welgesteld zijn.*

Ook wanneer men een statistische indeling maakt naar beroepsgroepen springt de V.V.D. eruit. In de vrije beroepen en bedrijfshoofden is de V.V.D. zeer sterk oververtegenwoordigd; onder de arbeiders, boeren en boerenarbeiders duidelijk ondervertegenwoordigd!

We zullen de lezer niet meer vervelen met andere cijfers. Hij kan trouwens uit bovenstaande tabellen zelf zijn verdere conclusies trekken.

Dit alles zou nu voor de V.V.D. een uitdaging moeten zijn om haar ahang uit te breiden tot andere groeperingen. Mevrouw Van Someren-Downer stelde dat ook zo in haar interview. Dat is evenwel alleen mogelijk als de V.V.D. een beeld weet op te roepen wat die andere welstandsklassen en sociale lagen aanspreekt. Doch wat ziet deze van de V.V.D.? Hij merkt o.a. op dat de V.V.D.:

vrij vaag tussen de verschillende welstandsgroepen. De volgende tabel geeft die grenzen nog scherper aan. Deze is ontleend aan "De Nederlandse kiezers in 1967" en is gebaseerd op een landelijke enquête uitgevoerd door het Sociaal Wetenschappelijk Instituut aan de V.U. te Amsterdam.

tegen een wettelijke regeling van fusies is; niets in haar verkiezingsprogramma neemt over een vorm van medezeggenschap in kleinere ondernemingen (wel vermeld in het memorandum van informateur Steenkamp); niet de indruk wekt veel te voelen voor verdere uitbreiding van de bevoegdheden van de bestaande ondernemingsraden; niet in haar verkiezingsprogramma van 1971 vermeldt met welk aantal woningen de jaarlijkse woningproductie moet toenemen, doch liever spreekt van "een geleidelijke opvoering" (!);

wel een aantal algemene, en dus meestal vage, aanduidingen heeft staan over milieubeheer in het verkiezingsprogramma, doch concrete uitspraken hierover schuwt; in het parlement tegen moties stemt die zich uitspreken voor verdere leerlingenschaalverlaging (om misschien juiste redenen, alleen dat komt weer niet over bij het publiek); in haar urgentieprogramma geen extra geld uittrekt voor bovengenoemde leerlingenschaalverlaging, desnoods niet integraal uitgevoerd, doch per regio waar de nood het hoogst is, doch wel 400 miljoen voor defensie; nooit duidelijk stelling heeft durven innemen tegen wat in Vietnam heeft plaats gehad.

Enzovoorts, enzovoorts, enz.

Ook ziet de politiek geïnteresseerde buitenstaander dat de V.V.D. haar verkiezingsprogramma "Liberalen op nieuwe wegen" met een zo goed als niet vernieuwde fractie wil gaan uitvoeren. Is dat mogelijk of is dat programma dan toch niet zo nieuw?

Ik geloof dat de V.V.D. haar stilstand, vooral met de laatste verkiezingen, te wijten heeft aan haar angst om te komen tot duidelijke uitspraken. Des te meer nu aan weerszijden van de V.V.D. een D '66 en een DS '70 opereren, die, zij het met verschillende politieke inhouden, een veel duidelijker politiek beeld vertonen dan de V.V.D., bestaat het gevaar dat deze partij zich op de 10% of minder zal consolideren.

Men zou hier tegenover kunnen stellen dat DS '70 toch een veel onduidelijker verkiezingsprogramma heeft dan de V.V.D. Dat is op zichzelf mogelijk wel juist, des ondanks geeft DS '70, en zeker D '66, een duidelijker politiek beeld dan de V.V.D. De V.V.D. weet nl. momenteel niet of ze nu een progressief (d.i. aansluitend en eventueel vooruitlopend op de maatschappelijke ontwikkelingen) of een conservatief (d.i. angstig afwerend staan t.o.v. de ontwikkelingen) beleid moet voeren. Enerzijds wil ze wel een (gematigd) progressieve politiek voorstaan, doch anderzijds kan ze dat, gezien haar ledenbestand, niet helemaal doen (of moet ik zeggen: helemaal niet doen?).

Met een conservatief ingestelde achterban wordt het moeilijk een werkelijk en geloofwaardig progressieve politiek te voeren. Daardoor hinkt de V.V.D. op twee gedachten. En dat geeft geen overtuigend en, zoals ik al stelde, geloofwaardig beeld.

Wil de V.V.D. een toekomst hebben, d.w.z. zich verder ontwikkelen tot een brede en echte volkspartij, dan zal ze moeten kiezen. Kiest ze voor een wezenlijk progressieve benadering, dan zal ze zich duidelijker moeten gaan richten op en open staan voor de maatschappelijke ontwikkelingen; dan zal ze haar politiek meer moeten laten bepalen door een werkelijk sociaal beleid; dan zal ze het begrip vrijheid niet meer zo eenzijdig moeten benaderen, doch gerelateerd met het sociale zijn van de mens.

Moge de V.V.D. ooit zo ver komen, dan zal ze wezenlijk liberaal zijn.

We wachten af.

D. JANSZ.

Minister De Koster:

Ik kan nog geen generaal onderscheiden van een portier van een luxe hotel.

Binnengekomen post

Er is iets mis met de JOVD!

Bij een terugblik op het congres te Dalfsen is een kritische beschouwing op het bestuursbeleid mijns inziens gewenst. Het gevaar is groot dat het bestuur zich vervreemdt van haar leden. De ellenlange, saaie, theoretische discussie-onderwerpen beginnen snel te vervelen; dit was duidelijk te merken op zondag. Het geroezemoes was zo duidelijk, dat de voorzitter enkele malen moest ingrijpen.

Het lijkt mij gewenst dat de voorzitter een congres leidt met een behoorlijke dosis inspiratie en fantasie. De voorzitter liet de behandeling van de moties niet tot zijn recht komen. Het kappen van levendige discussies, die met aandacht werden gevolgd, was onjuist.

Ook het beïnvloeden van politieke uitspraken door de voorzitter, door het geven van stemadviezen, is in strijd met de vrije politieke meningsvorming binnen de JOVD.

Ook was de voorzitter bijzonder subjectief in zijn openingsrede in zijn passage over de Telegraaf. Terwille van de objectiviteit had hij de omroep moeten aanhalen.

Bij haar kritiek op het beleid van de VVD in het afgelopen jaar, dient zij eerst de hand in eigen boezem te steken. De JOVD is in de afgelopen tijd gestaag, zo niet sterk in ledental achteruit gegaan. Ook het congresbezoek is tanende. Een van de belangrijkste oorzaken is de buitensporige invloed van de afdeling Amsterdam met haar gering aantal betalende leden. Het is mijns inziens onjuist dat deze afdeling twee bestuursleden heeft. Een interne democratisering bij de JOVD is het overwegen waard.

Een democratische bestuursverkiezing kan pas plaatsvinden indien het bestuur bij de candidering van nieuwe bestuursleden voor het indienen van tegencandidaten niet eigenmachtig een termijn stelt, maar zich hiervoor houdt aan de in statuten en reglement vastgestelde termijn.

J. I. HUISMAN

Enkele opmerkingen over deze kritische beschouwing lijken mij gewenst. De aan mij persoonlijk gerichte kritiek zal ik gaarne ter harte nemen. De "vervreemding" van haar leden heeft de afgelopen periode de grootste zorg gehad van het hoofdbestuur; dat het toch niet is gelukt om voldoende contact te onderhouden met leden en afdelingen is zeker niet alleen aan het hoofdbestuur te wijten.

Wiegel in zijn J.O.V.D.-tijd

V: Herman Koenen heeft gezegd dat jouw kandidatuur een rechtstreeks gevolg is van het optreden van D'66

A: Ik hoop niet dat ik alleen op de lijst ben gezet omdat ik jong ben. Jongeren moeten niet alleen wegens hun leeftijd, maar juist omdat ze capabel zijn een kans hebben. Overigens jongeren krijgen in de VVD al lang een kans in besturen en dergelijke. Ik geloof, dat er maar heel weinig JOVD-ers op D'66 gaan stemmen. De JOVD-ers hebben in het algemeen inzicht in de reële verhoudingen.

V: Zie jij de VVD nog in linkse richting afbuigen?

A: Het is zeer noodzakelijk dat groepen, die nu nog afgeschrokken worden om VVD te stemmen (geschoolde arbeiders en dergelijke) aangetrokken

worden. Daarom moet de VVD veel meer het gezicht van een volkspartij krijgen.

V: Hoe denk je je eigen denkbeelden in de tweede kamer te verwezenlijken?

A: Het zal de eerste jaren hard werken zijn geblazen. Eerst als je enig gezag hebt verworven kan je beginnen de ouderen, in wier openheid ik zeer veel vertrouwen heb, in meerdere mate te winnen voor je eigen denkbeelden. Ik denk er niet aan de „Jan Nagel van het Nederlandse parlement” te worden.

uit een interview Driemaster
jan. 1967

RED.: vijf jaar geleden nog aan de andere kant van de tafel, maar nog steeds dezelfde intentie. Graag schrijven we over 4 jaar nog hetzelfde.

een oude naam voor goede wijn

ONES

WIJNHANDEL
GRONINGEN

ANNO 1876

Levering aan particulieren in het gehele land

De discussie over Bevolkingspolitiek zou ik zeker niet theoretisch willen noemen, ik kan mij echter voorstellen dat dit onderwerp voor sommige mensen minder interessant was. Anders was het gesteld met de discussie over het Liberalisme, waar ik wel bovenvermelde kritiek deel. Het hoofdbestuur en de onlangs ingestelde kadercommissie zijn dan ook op dit moment bezig de behandeling van dit onderwerp in tweede termijn meer doelgericht voor te bereiden. Het geven van stemadviezen voor in moties vervatte politieke uitspraken, die overigens allen gefundeerd zijn geweest, zijn mijns inziens in het geheel niet in strijd met de vrije politieke meningsvorming. Zij behelzen uitsluitend het standpunt van het hoofdbestuur en zijn beslist niet bindend. Het signaleren van subjectiviteit in mijn openingsrede kan door mij alleen worden gezien als een persoonlijke mening. Dat het uiten van kritiek op het beleid van de VVD pas mag geschieden

nadat eerst de hand in eigen boezem is gestoken, vind ik onjuist. Een van de belangrijkste doelstellingen van de JOVD is het effectueren van haar politieke mening en daarbij richt zij zich op de VVD (Emmen '69). Overigens is bij de discussie over de interne organisatie de hand bepaald niet onzachtzinnig in eigen boezem gestoken. Wat bedoeld wordt met een buitensporige invloed van de afdeling Amsterdam is mij niet geheel duidelijk. Doordat deze afdeling zich in het verleden meer dan andere afdelingen bezig hield met de voorbereiding van de congresonderwerpen, trad ze weliswaar vaker op de voorgrond, maar dat ze hierdoor buitensporige invloed zou hebben is onjuist. Tenslotte lijkt het mij passender bezwaren betreffende candidering en verkiezing van hoofdbestuursleden op de ledenvergadering aan de orde te stellen.

DOMIEN VAN WEES

HB-tafel

Velen uwer zullen op dit moment de gedachten meer hebben bij het vakantiefeest dan bij de JOVD. Dit weerhoudt mij er toch niet van de nodige informatie te verschaffen over hetgeen er de afgelopen periode is gebeurd en wat er voor het begin van het volgende verenigingsjaar op stapel staat.

De redactie heeft in overleg met het hoofdbestuur, vanwege grote liquiditeitsmoeilijkheden, helaas moeten besluiten de uitgave van het juni-nummer van de Driemaster niet te realiseren. Daardoor is het inmiddels weer geruime tijd geleden dat het HB via deze rubriek over onze organisatie heeft kunnen informeren.

Congres Dalfsen

Op 5 en 6 juni werd in het conferentiehuis "De Vechtstroom" in Dalfsen het jaarlijkse zomercongres gehouden. Centraal stond hier de discussie over de inhoud van de Liberale Beginselen. Allereerst werd begonnen met de behandeling van een door de CoBuPo, naar aanleiding van de discussie op het vorige congres, in concept opgestelde resolutie over de problematiek rond de Europese Integratie.

Vervolgens werd in werkgroepen gediscussieerd over Bevolkingspolitiek, mede aan de hand van een door de afdeling Amsterdam opgestelde discussienota.

Door het erelid van de JOVD, Drs. Korthals, werd de congresrede gehouden over het Liberalisme. Op bijzonder boeiende en vooral verhelderende wijze heeft de heer Korthals ons kunnen inspireren in deze turbulente tijd te blijven zoeken naar nieuwe wegen, ondanks zijn aanvankelijke vrees dat hij niet meer de geroepene kon zijn om in een vergadering van jongere mensen te spreken.

Aan de hand van een door het hoofdbestuur opgestelde discussienota werd in werkgroepen en plenair een aanvang genomen met onze discussie over het Liberalisme. Helaas was hiervoor nog niet de juiste formule gevonden. Op korte termijn zullen echter aan de afdelingen mededelingen worden gedaan over de behandeling op het najaarscongres. Wij hopen dat in zoveel mogelijk afdelingen over dit thema gediscussieerd zal worden.

In Dalfsen moest afscheid worden genomen van Jan Weggemans die ruim 2 jaar deel had uitgemaakt van het hoofdbestuur. Wij zullen zijn werklust en voortreffelijke inbreng node missen. Ik wil hem gaarne vanaf deze plaats nogmaals hiervoor danken en hoop dat hij nog lang op ac-

tieve wijze binnen de JOVD zal optreden. Zijn plaats binnen het HB werd ingenomen door André Hiemstra, Overwinningplein 101, Groningen.

Als 7e HB-lid werd Duke Dominicus van den Bussche, Nieuwe Kijk in 't Jatstraat 127, Groningen, gekozen. Tenslotte werden een tweetal moties aangenomen. De eerste betrof een afkeuring van inwilliging van het verzoek van de Amerikaanse regering, de "deserteur" Ralph Waver uit te leveren. In de andere sprak de JOVD zich uit vóór ratificatie van het Verdrag van Straatsburg inzake piratenzenders door de Nederlandse regering. Een alternatief voor de voor onze kust opererende piratenschepen zou dan gezocht moeten worden in een uitbreiding van de zendtijd van Hilversum III.

Interne Organisatie

De ontwikkelingen binnen de JOVD hebben de voortdurende zorg van het HB. Door een gecoördineerde aanpak kon in het district Noord in de verkiezingstijd een belangrijke ledenwinst worden geboekt. Het ontbreken van een doelgerichte aanpak in de overige gewesten stond een soortgelijke ontwikkeling aldaar in de weg. In de komende maanden zal daar dan ook hard aan gewerkt moeten worden, anders gaat de JOVD 'n sombere toekomst tegemoet. De afdelingsbesturen uit het westen, oosten en zuiden zijn inmiddels uitgenodigd hierover van gedachte te wisselen. Een belangrijk aantal leden is helaas nog achterstallig met de contributiebetaling. Nu het einde van het verenigingsjaar nadert, is een dringend verzoek op korte termijn deze achterstalligheid ongedaan te maken zeer zeker op zijn plaats. Ook de afdelingsbesturen worden vriendelijk verzocht hier nog extra aandacht aan te besteden.

En verder.....

15 leden hebben van 5 tot en met 9 juli de door de WFLRY in Engeland georganiseerde Liberale Rgora bezocht.

Het jaarcongres wordt gehouden op 6 en 7 november 1971 in de "Sprookjeshof" in Zuid-Laren.

DOMIEN VAN WEES

1966

mei

Met de contacten VVD-JOVD is het in het verleden nogal eens moeilijk gegaan. Op zich niet geheel onbegrijpelijk. In de JOVD kijkt men nu eenmaal anders tegen de politiek aan dan

in de VVD. JOVD-ers hebben geen directe politieke verantwoordelijkheid, toetsen de liberale politiek aan hun beginselen, en houden daarbij vaak geen of weinig rekening met allerlei feitelijke omstandigheden.

De VVD moet vanuit de liberale principes komen tot praktische politiek, moet compromissen sluiten, en rekening houden met factoren die men slechts gedeeltelijk kan beïnvloeden. En dan kan het wel eens voorkomen dat de praktische en principiële benadering zoveel uiteen ligt dat er een verschil van inzicht tussen de VVD en JOVD optreedt. Dat is trouwens heel gezond. Een uitwisseling van ideeën wordt er alleen maar door bevorderd. VVD-ers worden zo steeds weer aan de liberale principes herinnerd, en JOVD-ers kunnen dan gaan inzien dat men naast beginselen ook realiteiten bij standpuntbepalingen dient te betrekken.

Enige maanden terug heeft het hoofdbestuur van de JOVD in nieuwe samenstelling zijn eerste gesprek met de beide VVD-fractieleiders gevoerd. Dat gesprek was open en eerlijk, wat mij voor een goede communicatie tussen VVD en JOVD voor het komend jaar het beste doet hopen. Die goede contacten zijn voor de toekomst van het liberalisme een eerste eis.

Wij zijn er verheugd over dat VVD-ers steeds bereid zijn voor de JOVD te komen spreken, VVD-afdelingen en centrales onze afdelingen waar nodig bijspringen. De medewerking, die de JOVD bij het organiseren van onze agrarische congressen heeft ondervonden was voortreffelijk.

De JOVD moet in het komend jaar, met de door de verkiezingen vergrote politieke belangstelling onder de jeugd, heel hard aan het werk. Steun van de VVD is hiervoor nodig. Slechts dan dan kunnen wij er volledig in slagen met een bloeiende JOVD, met positief-kritische leden, aan de toekomst van het liberalisme een goede bijdrage te leveren.

H. WIEGEL

Er zijn nog veel leden die hun contributie niet hebben voldaan, Mogen we dit op korte termijn tegemoet zien.

GIRO 95 35 00

t.n.v. ALG. PENN. JOVD Assen leder die per 15 september niet heeft voldaan wordt van onze ledenlijst afgevoerd en ontvangt geen Driemaster meer.

Staalconstructies
 voor alle doeleinden
 Speciaalbedrijf voor
 zwaar plaatwerk
 Constructiewerkplaat-
 sen

W.HUIZER n.v.

CAPELLE a/d IJSSEL
 TELEFOON 01804 - 2657

bouwwerken
 heiwerken
 pijpleidingen
 zinkers
 grondboringen

VISSER & SMIT'S AANNEMING MIJ NV

PAPENDRECHT TEL. 01850-51044

DEZE CHAUFFEUR LAADT EN LOST IN 4 MINUTEN 21 SECONDEN !!!

Hoe kan dat nou? Simpel! Eén chauffeur, één truck en Van Weelde's wissellaadbakken. 'n Enorme besparing op wachttijd, arbeidsloon verzekering en motorrijtuigenbelasting. Alle wissellaadbakken conform toegestane draagvermogens,

voor elk soort vervoer en in diverse afmetingen. De metalen bodemframes zijn uitgerust met draaibare of inschuifbare steunpoten. Iedere truck voorzien van hydraulische hefinstallatie in vermogens van 5 t/m 15 ton.

CARROSSERIE- EN CONTAINERFABRIEK

PAUL & VAN WEELDE N.V.

'S-GRAVENWEG 350 - NIEUWERKERK A/D IJSSEL - TEL. (01803) 3944 - TELEX 23240

